

DERECHO Y POLÍTICAS AMBIENTALES EN LAS ISLAS BALEARES

—

DRET I POLÍTiques AMBIENTALS A LES ILLES BALEARS

JOSEP MANUEL GÓMEZ GONZÁLEZ

Jefe del Servicio Jurídico de Ordenación del Territorio

Departamento de Territorio. Consejo Insular de Mallorca

Sumario: 1. Introducción. 2. Actividad legislativa y normativa. 2.1. Inicio de los trámites para la redacción de un texto refundido de la Ley de Evaluación Ambiental de las Islas Baleares. 2.2. Revisión del Plan Hidrológico de las Islas Baleares 2021-2027. 3. Espacios naturales 3.1. Ampliación del parque natural de Levante 3.2. Proceso participativo para los LIC de Levante 3.3. Declaración de nuevas ZEC 4. Otras políticas ambientales. 4.1. Sigue el impulso a las propuestas de la Iniciativa de Custodia del Territorio de las Islas Baleares. 4.2. Elaboración de un atlas de la posidonia oceánica como complemento al decreto que la protege. 4.3. El Plan Forestal de las Islas Baleares 2015-2035. 4.4. Economía circular y ecotasa.

1. INTRODUCCIÓN

En este segundo semestre de 2019, la crónica de derecho y políticas ambientales viene lastrada por el parón que han sufrido las administraciones públicas y el Parlamento a raíz de las elecciones autonómicas y locales del pasado mayo. Así, a diferencia de lo que recogimos en las dos crónicas anteriores, en las que la actividad normativa había sido abundante, en la actual recopilación apenas disponemos de material destacable.

No obstante, lo más destacable es la propuesta de texto refundido de la legislación de evaluación ambiental que promueve el Gobierno de las Islas con la finalidad de dar cumplimiento a sendas sentencias del Tribunal constitucional y algunas disfunciones derivadas de normativa sobrevenida que afectaba el texto original de la Ley de 2016.

En segundo lugar, la revisión del Plan Hidrológico de las Islas Baleares ocupa también un espacio destacable, en un marco en el que los objetivos de las Directivas europeas en la materia imponen una reacción rápida para evitar futuras sanciones al estado miembro.

El resto de la crónica se centra en diferentes acciones de conservación de la naturaleza, destacando la ampliación del Parque natural de la península del Levante de Mallorca y la instauración de nuevas ZEC, en aplicación de la Directiva 92/43/CEE del Consejo, de 21 de mayo de 1992, relativa a la conservación de los hábitats naturales y de la flora y la fauna silvestres (Directiva de hábitats) y de la Directiva 2009/147/CE del Parlamento Europeo y del Consejo, de 30 de noviembre de 2009, relativa a la conservación de las aves silvestres (Directiva de aves).

Finalmente relataremos otras noticias relacionadas con diferentes políticas ambientales relacionadas con la conservación de los fondos marinos o la aplicación del Impuesto de turismo sostenible.

2. ACTIVIDAD LEGISLATIVA Y NORMATIVA

2.1. Inicio de los trámites para la redacción de un texto refundido de la Ley de Evaluación Ambiental de las Islas Baleares

La ley 12/2016, de 17 de agosto, de Evaluación Ambiental de las Islas Baleares, se aprobó en su día como norma eminentemente procedimental y de carácter adicional de la Ley 21/2013, de 9 de diciembre, de Evaluación Ambiental (básica), que a su vez se adoptó en transposición de la Directiva 2001/42/CE, de 27 de junio, sobre evaluación de las repercusiones de determinados planes y programas en el medio ambiente, y de la Directiva 2011/92/UE, de 13 de diciembre, de evaluación de las repercusiones de determinados proyectos públicos y privados sobre el medio ambiente.

Esta iniciativa de texto refundido emana de la Disposición final tercera de la Ley 9/2018, de 31 de julio, por la cual se modifica la Ley 12/2016, de 17 de agosto, de evaluación ambiental de las Islas Baleares. Además, la propuesta también recoge y ejecuta el contenido de la muy reciente Sentencia 113/2019 del Tribunal Constitucional dictada el 3 de octubre de 2019, que resuelve el recurso de inconstitucionalidad 2882-2019 interpuesto por el presidente del Gobierno respecto de los apartados tercero y sexto del artículo único de la Ley 9/2018, de 31 de julio, por la que se modifica la Ley 12/2016, de 17 de agosto, de evaluación ambiental de las Illes Balears.

Esta sentencia discute competencias autonómicas sobre medio ambiente y evaluación ambiental, persiguiendo la nulidad del precepto autonómico que somete a evaluación ambiental estratégica ordinaria los planes y programas aprobados por el Consejo de Ministros; interpretación conforme de la referencia a las administraciones públicas en la delimitación del ámbito de aplicación de las evaluaciones ambientales.

También en su momento la ley de 2016 fue objeto de impugnación ante el Tribunal Constitucional lo que condujo, como consecuencia de dicha

impugnación, al acuerdo de la Comisión Bilateral de Cooperación Administración General del Estado–Comunidad Autónoma de las Islas Baleares, acuerdo que fue publicado en el Boletín Oficial de las Islas Baleares (BOIB) de día 22 de junio de 2017, y en el Boletín Oficial del Estado (BOE) del mismo día, que precisaba la aplicabilidad íntegra de los anexos de la ley 21/2013. Por otra parte, se dictó la Sentencia del Tribunal Constitucional 109/2017 (BOE de 13 de octubre del mismo año) que anuló determinados preceptos de la Ley sobre los que no se había llegado a ningún acuerdo mediante la Comisión Bilateral. Todo ello hace necesaria una reforma de los textos vigentes en ejecución de lo estipulado en sede constitucional.

Por otra parte se hacía necesaria la adaptación de la legislación autonómica al contenido de la Directiva 2014/52/UE del Parlamento Europeo y del Consejo, de 16 de abril, y es que, a pesar de que la mayor parte de sus objetivos ya se incluyeron en la ley 12/2016, aún quedaron algunos aspectos pendientes de transposición.

También se justifica la redacción del texto refundido en la finalidad de modificar aspectos de la Ley que la práctica diaria había puesto de relevancia como disfunciones a corregir. Con esta finalidad fue que se promulgó la Ley 9/2018 de modificación de la Ley 12/2016, de 17 de agosto de Evaluación ambiental. Como ya hemos mencionado esta ley de modificación también fue objeto de impugnación ante el Tribunal Constitucional dando lugar a la señalada Sentencia del TC de día 3 de octubre de 2019 que apreció parcialmente el recurso al anular el inciso que decía: «...del Consejo de Ministros» incluido en el apartado primero del artículo 9.4 de la Ley según la redacción dada por la Ley 9/2018, lo que determinaba la inclusión de los actos de la administración del estado dentro del ámbito de control y de aplicación de la Ley autonómica. Esta práctica no es nueva y ya ha sido intentada en otras tantas leyes de diferentes comunidades autónomas que tampoco han pasado el filtro constitucional.

Así, mediante la disposición adicional tercera de la Ley 9/2018, que habilita al Consejo de Gobierno para elaborar, antes del 31 de diciembre de 2020, un Texto refundido de la Ley 12/2016, de evaluación ambiental, con las modificaciones que se desprenden de las sentencias del Tribunal Constitucional, de los acuerdos de la Comisión Bilateral y de las disposiciones contenidas en la Ley

9/2018 y en cualquier otra norma de rango legal que sean de aplicación en materia de evaluación ambiental, con la finalidad de obtener así un texto único que consolide toda la normativa vigente en la materia en las Islas Baleares.

Por todo esto se ha considerado oportuna la elaboración del Texto refundido y su tramitación en fase de audiencia e información pública como futuro Decreto Legislativo que permitirá al operador jurídico disponer de un texto único que integrará las disposiciones aplicables en la materia con las modificaciones legislativas y los pronunciamientos del Tribunal Constitucional.

2.2. Revisión del Plan Hidrológico de las Islas Baleares 2021-2027

Históricamente la planificación hidrológica suele acumular retrasos y desfases notables en su programación y ejecución. En el caso del Plan Hidrológico de las Islas Baleares vigente, que comprende el período de 2015 a 2021, éste ya se aprobó con significativo retraso, disfunción que se acentuó cuando la pasada legislatura se recibió un requerimiento de la comisión Europea en el que se hacían constar las deficiencias que arrastraba el documento y se amenazaba con sanciones. De acuerdo con la normativa vigente, el Plan Hidrológico se tiene que revisar cada seis años y, a poco de ser aprobada una modificación para adecuarlo a derecho comunitario, ha llegado el momento de proceder a su revisión para el período 2021-2027, revisión que tiene que haber finalizado a finales de 2021. Así apenas, siete meses después de que el Consejo de Ministros aprobara definitivamente la revisión 2015-2021, deben ser publicados los nuevos documentos iniciales para el período de su revisión. Esta documentación ya ha sido elaborada y comprende el programa, el calendario, el estudio general de la demarcación y las fórmulas de consulta que se someterán, a exposición pública durante seis meses (contados desde la última semana de octubre de 2019).

Como se puede comprobar con la consulta de la documentación hecha pública, esta revisión incorpora datos actualizados del seguimiento ecológico de las masas de agua que no se habían revisado desde 2010. Los controles sistemáticos fueron recuperados la legislatura pasada en aplicación de una filosofía de planificación dinámica, en un proceso de control continuo que permite conocer la situación en todo momento y reaccionar en consecuencia.

En cuanto al contenido del estudio general de la demarcación, se ha evaluado en el mismo el estado de las aguas, así como las presiones principales, los impactos más importantes y los riesgos a los cuales nos enfrentamos. Los documentos iniciales incluyen un análisis económico de los usos de agua que incorpora los cálculos de la recuperación de costes. La documentación aportada pone de manifiesto que, en general, desde la revisión del Plan Hidrológico vigente, se detecta una pequeña mejora del 4% de la recuperación de costes relacionada con un cambio de metodología, consistente a ampliar el tiempo de vida útil de las infraestructuras hidráulicas y también por un aumento del uso de agua desalinizada, que tiene una recuperación de costes importante.

En cuanto al estado de las masas de agua subterránea, el análisis de los datos permite percibir una ligera mejora respecto de la última revisión. Así, hay 41 masas en buen estado, mientras que en la última revisión había 37. En general, las masas en mal estado están relacionadas con procesos de sobreexplotación y salinización (especialmente en las zonas costeras) o con la presencia de nitratos de varios orígenes (sobre todo en las zonas de interior). El estado ecológico de las masas superficiales, en cambio, empeora, a pesar de que, en algunos casos se puede deber a un cambio de la metodología de medición empleada. En conjunto, se puede afirmar que hay un empeoramiento del estado ecológico de algunas masas relacionado con la presión humana desde los últimos estudios realizados que datan de los años 2006 a 2010.

De la documentación expuesta se desprende que, una vez determinadas las presiones y los estados de las masas, y un vez se han evaluado las presiones entre impactos y presiones, se determina que el impacto más importante sobre las masas superficiales está causado por la presencia de nutrientes, lo que se vincula al hecho de la presencia de depuradoras y de actividad agrícola próximas. No se descarta que algunos de estos efectos estén también relacionados con el transporte (básicamente, el marítimo). Por otra parte, con relación a las aguas subterráneas, se comprueba que el impacto más importante es la intrusión marina.

También se destaca en la documentación que el agua servida se ha incrementado un 6,5%, contrariamente al uso de agua subterránea que ha

disminuido un 9%. En cuanto al uso de agua desalinizada, éste se ha incrementado un 35%.

La planificación hidrológica también deberá incorporar la variable del cambio climático, conforme prevé la Ley 10/2019, de 22 de febrero, de cambio climático y transición energética.

Igualmente como se desprende de la consulta documental, la revisión del Plan Hidrológico incluye un programa de participación pública, la convocatoria de las Juntas Insulares de Aguas y el Consejo Balear del Agua. También, se celebrarán talleres y jornadas de participación con la finalidad de maximizar sensibilización ante el problema que supone la gestión del agua en un sistema insular como las Baleares.

3. ESPACIOS NATURALES

3.1. Ampliación del parque natural de Levante

El Consejo de Gobierno de 12 de abril de 2019 acordó iniciar la ampliación del Parque Natural de la Península de Levante y ordenó iniciar el procedimiento de elaboración del Plan de Ordenación de los Recursos Naturales (PORN) de este espacio. En cumplimiento del apartado primero del mencionado acuerdo, se ha publicado el estudio de valores ambientales, etnológicos y de otros tipos, así como el plano del ámbito de la propuesta ampliada, todo ello en el marco de los procesos participativos previstos en la legislación de espacios naturales.

Esta nueva propuesta de ampliación eleva hasta 16.855 Ha la superficie del Parque Natural, que actualmente es de 1.658 ha después de los recortes sufridos el 2003 respecto de la propuesta de delimitación original del Parque Natural realizada por el Decreto 127/2001, de 9 de noviembre. En ese caso la primera delimitación del Parque Natural tuvo una extensión de 21.507 Ha de las cuales 16.232 Ha eran terrestres y 5.275 Ha eran marinas. Ahora, de estas 16.855 Ha, 10.960 Ha serán terrestres y 5.895 Ha, lo serán marinas, por lo que no se llega a restablecer su superficie original.

El ámbito territorial de la propuesta de ampliación incluye la parte terrestre del Lugar de Importancia Comunitaria (LIC) y la Zona de Especial Protección para

las Aves (ZEPA) denominada “Montañas de Artà”. También incorpora la Reserva Natural del Cap Ferrutx y las fincas públicas Es Racó, Sa Duaia y Els Canons. La ampliación contiene también la parte del LIC de Na Borges, situada al norte de la carretera de Alcúdia en Artà; la finca pública de Son Real, que forma parte de la ZEPA de Son Real, y la parte autonómica de la Reserva Marina de Levante, que incluye una porción del ámbito marino del LIC denominado Bahías de Pollença y Alcúdia.

Conforme se recoge en la propuesta de ampliación del Parque Natural, la península del Levante de Mallorca constituye uno de los espacios naturales más singulares e interesantes de las Islas Baleares a causa de la presencia de una gran diversidad de hábitats en un espacio relativamente pequeño, donde confluyen una zona montañosa y costera con numerosos endemismos botánicos y con un importante patrimonio etnológico. Se encuentran también numerosos hábitats mediterráneos, como encinares, acebuchales, pinares, acantilados marinos, sistemas de dunas y zonas húmedas asociadas a torrentes y al entorno marino. Todo ello, combinado con los extensos ecosistemas agrarios creados por la actividad agrícola tradicional a lo largo de los siglos, configuran una buena representación de la costa mallorquina, la montaña balear y el mantenimiento de las actividades tradicionales de la isla. En cuanto a la fauna, presenta una riqueza igualmente excepcional y del máximo interés científico, así como un patrimonio cultural e histórico de gran valor.

A lo largo del mes de julio del año 2018 se llevó a cabo un proceso de participación para elaborar la propuesta de ampliación, y en este caso el 84% de los participantes en dicho proceso dio su apoyo.

En aplicación de las previsiones del artículo 8 de la Ley 5/2005, de 26 de mayo, para la conservación de los espacios de relevancia ambiental de las Islas Baleares (LECO), el inicio formal de este procedimiento implica la prohibición de realizar actuaciones que puedan comportar una transformación sensible de la realidad física y biológica, siempre que con ello se pudiera imposibilitar o dificultar de manera importante la consecución de los objetivos del Plan. También, hasta la aprobación de este, no se puede otorgar ninguna autorización, licencia o concesión que habilite para llevar a cabo actos de transformación

sensible de la realidad física o biológica sin un informe favorable de la Administración ambiental.

Con esta iniciativa, las Islas Baleares recuperan un espacio natural de gran valor que nunca debería haber sufrido su casi desaparición dentro de la red autonómica de espacios protegidos.

3.2. Proceso participativo para los LIC de Levante

El Gobierno de las Islas Baleares ha ordenado instruir un proceso participativo previo a la redacción del Plan de Gestión de siete LIC de la costa del Levante de Mallorca. Así, a través de la Dirección General de Espacios Naturales y Biodiversidad se ha iniciado un trámite de consulta pública previa a la redacción del Plan de Gestión Red Natura 2000 de la mencionada Costa del Levante de Mallorca, conforme a lo que dispone la legislación de procedimiento administrativo para la redacción de planes o disposiciones de carácter general. Se trata en este caso de un proceso participativo a través del cual el Gobierno quiere conocer la opinión de la ciudadanía con carácter previo a la redacción del texto y la posterior exposición pública de la propuesta, consulta que tiene como destinatarias todas las personas y organizaciones que puedan estar interesadas en hacer aportaciones a la propuesta genérica.

Conforme establece el artículo 38 de la Ley 5/2005, de 26 de mayo, para la conservación de los espacios de relevancia ambiental de las Islas Baleares (LECO), el Plan se aprobará por Decreto del Gobierno de las Islas Baleares y será el instrumento de gestión para los mencionados espacios protegidos de la Red Natura 2000 siguientes: Cap Vermell (LIC y ZEPA), Costa de Levante (LIC), Punta de n'Amer (LIC), Calas de Manacor (LIC), Área Marina de la Costa de Llevant (LIC), Portocolom (LIC) y Punta d'en Ras (LIC).

A su vez, la aprobación de este Plan de Gestión común permitirá la declaración de todos estos espacios como zonas de especial conservación (ZEC), tal como exige la Directiva 92/43/CEE del Consejo, de 21 de mayo de 1992, relativa a la conservación de los hábitats naturales y de la fauna y flora silvestres. El objetivo, por lo tanto, es definir los objetivos y medidas apropiadas para garantizar la conservación en un estado favorable. Para ello, se analizarán los principales usos que se dan en el territorio y se comprobará el estado de conservación de

los elementos que justificaron la declaración de estos espacios como Red Natura 2000. De este modo, se podrán determinar las medidas de gestión necesarias para garantizar la conservación de los hábitats y especies que se hallan presentes en tales LIC y ZEPA. Tal y como establece la LECO, las zonas especiales de conservación y las zonas de especial protección para las aves declaradas a las Islas Baleares se integran en la red ecológica europea 'Natura 2000'.

Igualmente, el Plan incluye espacios marinos, marítimo-terrestres y terrestres, lo que es posible, en gran medida, por el hecho que el Ministerio para la Transición Ecológica haya reconocido la continuidad ecológica de los futuros ZEC de el área Marina Costa de Levante y la parte terrestre de la Costa de Levante. También se debe destacar que los siete LIC se encuentran en una zona de gran valor ambiental con una gran diversidad de hábitats de interés comunitario, como por ejemplo praderías de fanerógamas marinas (praderías de posidonia y Cymodocea), hábitats de dunas, cuevas y diferentes tipos de formaciones forestales. Además, también destaca la presencia de diferentes especies protegidas, como por ejemplo el halcón marino, el cuervo marino, la pardela balear, la pardela cenicienta, el delfín mular o la tortuga marina.

A su vez, el Plan tendrá que resolver, entre otras cuestiones, la problemática de los fondeos recreativos en la zona de Portocolom o la regulación de accesos determinados enclaves terrestres como la Punta de n'Amer. También deberá promover la regeneración natural de los hábitats de dunas en zonas como Cala Varques.

La declaración de estas zonas tiene como objeto contribuir a garantizar la biodiversidad en el marco europeo mediante la conservación de los hábitats naturales y de la fauna y flora silvestres existentes en el territorio de las Islas Baleares de acuerdo con la normativa comunitaria, teniendo en cuenta, a la vez, las exigencias económicas, sociales y culturales así como las particularidades de las Islas Baleares.

3.3. Declaración de nuevas ZEC

Las zonas especiales de conservación (ZEC) son los espacios delimitados expresamente con la finalidad de garantizar el mantenimiento o, si es el caso, el

restablecimiento en un estado de conservación favorable, de los tipos de hábitats naturales de interés comunitario y de los hábitats de las especies de interés comunitario, establecidos de acuerdo con la normativa europea. La Red Ecológica Europea Natura 2000 se ha configurado en aplicación de la Directiva 92/43/CEE del Consejo, de 21 de mayo de 1992, relativa a la conservación de los hábitats naturales y de la flora y la fauna silvestres (Directiva de hábitats) y de la Directiva 2009/147/CE del Parlamento Europeo y del Consejo, de 30 de noviembre de 2009, relativa a la conservación de las aves silvestres (Directiva de aves), ambas traspuestas al ordenamiento jurídico español mediante la Ley 42/2007, de 13 de diciembre, del patrimonio natural y de la biodiversidad.

A su vez, la Red Natura 2000 está formada por los lugares de importancia comunitaria (LIC), por las zonas especiales de conservación (ZEC) y por las zonas de especial protección para las aves (ZEPA), y tiene como finalidad garantizar el estado de conservación favorable de los tipos de hábitats naturales y de los hábitats de las especies por los cuales estos espacios mencionados se han incluido en la Red Natura 2000.

La Ley 5/2005, de 26 de mayo, para la conservación de los espacios de relevancia ambiental de las Islas Baleares (LECO), asigna al Consejo de Gobierno de la Comunidad Autónoma, mediante acuerdo, la responsabilidad de declaración como zonas especiales de conservación de los lugares de importancia comunitaria que hayan sido seleccionados y designados por la Comisión Europea, siguiendo el procedimiento que establece el artículo 9 de la mencionada LECO.

Así, en el Boletín Oficial de las Islas Baleares de 28 de mayo de 2019 (n.º 71) se ha publicado el Acuerdo del Consejo de Gobierno de 24 de mayo de 2019 por el que se declaran ZEC los lugares de importancia comunitaria siguientes: ES5310015 Puig de San Martín, ES5310029 Na Borges, ES5310101 Randa y ES5310102 Xorrigo, al haberse aprobado, en la misma sesión y mediante el Decreto 44/2019, el Plan de Gestión Natura 2000 de barrancos y montes de Mallorca.

De acuerdo con los artículos 4 y 6 de la Directiva de hábitats, y 44 y 45 de la Ley 42/2007, las comunidades autónomas, previo trámite de información pública,

tienen que declarar ZEC los LIC, además de las ZEPA, en el ámbito territorial propio, y fijar las medidas de conservación necesarias que respondan a las exigencias ecológicas de los tipos de hábitats naturales y de las especies de interés comunitario presentes en estas áreas. Las medidas de conservación se materializan a través de los planes o los instrumentos de gestión adecuados y las medidas reglamentarias, administrativas o contractuales apropiadas. La declaración de las ZEC se tiene que aprobar lo antes posible y, como máximo, en un plazo de seis años desde la adopción de la lista inicial de LIC para la región biogeográfica mediterránea.

De acuerdo con el artículo 38.3 de la LECO, los planes o los instrumentos de gestión de las ZEC se tienen que aprobar mediante un decreto del Gobierno de las Islas Baleares. En la elaboración del Plan de Gestión se han seguido las directrices de conservación de la Red Natura 2000 en España, aprobadas por el Acuerdo de la Conferencia Sectorial de Medio Ambiente de 13 de julio de 2011, que recoge la Resolución de 21 de septiembre de 2011 de la Secretaría de Estado de Cambio Climático (BOE n.º 244, de 10 de octubre de 2011) por la cual se publican los Acuerdos de la Conferencia Sectorial de Medio Ambiente en materia de patrimonio natural y biodiversidad.

Previamente se ha llevado a cabo un proceso de participación pública en el cual el borrador del Plan de Gestión Natura 2000 de Barrancos y Montes de Mallorca se ha sometido a la audiencia de los titulares de derechos e intereses legítimos mediante las asociaciones y las entidades representativas, las asociaciones con objetivos de conservación ambiental y la ciudadanía posiblemente interesada. También se ha abierto un periodo de participación con el resto de consejerías y con las administraciones competentes en ordenación del territorio y urbanística, los ayuntamientos afectados y los consejos insulares. A su vez, el Plan de Gestión Natura 2000 de Barrancos y Montes de Mallorca se ha sometido a información pública durante un periodo de un mes, según se anunció en el BOIB n.º 95, de 3 de agosto de 2017; en el tablón de anuncios de las administraciones locales afectadas, y en dos diarios de la isla de Mallorca.

Con este acuerdo se amplía la delimitación de ZEC en las Islas Baleares, situando el archipiélago entre las regiones que más territorio aporta a la Red Natura 2000.

4. OTRAS POLÍTICAS AMBIENTALES

4.1. Sigue el impulso a las propuestas de la Iniciativa de Custodia del Territorio de las Islas Baleares

En el marco de la presentación del catálogo o inventario de iniciativas de Custodia del Territorio en las Islas Baleares, realizado por la organización Iniciativa de Custodia del Territorio de las Islas Baleares (ICTIB), se ha comprobado la evolución de esta institución de conservación privada en el archipiélago. La elaboración del inventario persigue dar a conocer la estrategia de la custodia del territorio, definiendo la herramienta y su potencial, y proporcionar una visión del papel de la administración como apoyo esencial a las iniciativas de custodia, así como los instrumentos legales, visibilización, ayudas, compensaciones, etcétera. El informe pone de manifiesto que la custodia del territorio al ámbito de las Islas Baleares se presenta como un elemento indispensable en cuanto a la conservación y la gestión de los espacios naturales protegidos.

Una de las líneas de trabajo del ICTIB es intentar implicar al personal de la administración en la corresponsabilidad de la conservación de nuestro entorno. Se trata de sumar esfuerzos y crear sinergias entre la sociedad civil y la administración. La línea principal sigue siendo incorporar iniciativas privadas en la conservación voluntaria.

En cuanto al balance presentado se aportaron los datos de la evolución de la institución de la Custodia. Actualmente hay 108 acuerdos, 44 de los cuales se han desarrollado en espacios protegidos total o parcialmente, con 19 entidades y esto supone una superficie total en custodia de 9.919,59 hectáreas de todas las islas, una cantidad de territorio que podría incrementarse en los próximos años con el impulso de las administraciones e instituciones.

En general, la valoración del inventario es muy positiva, y se destaca el hecho de que el 95% de las acciones se desarrollan dentro de propiedades privadas lo que marca una tendencia en el compromiso de los operadores privados a favor de la conservación de los espacios naturales protegidos. También se desprende del inventario que en la última legislatura se ha retomado un apoyo manifiesto hacia las iniciativas de custodia del territorio. La valoración que puede extraerse

de estas experiencias son esperanzadoras y positivas. Así, la custodia del territorio en el ámbito de las Islas Baleares se está conformando como un elemento indispensable en cuanto a la conservación y la gestión de la naturaleza.

Según recoge el inventario, los datos por porcentajes en cuanto a los acuerdos adoptados, indican que el 27% de los mismos están relacionados con los hábitats de interés comunitario, un 23% se centran en el valor paisajístico, un 17% tienen como objeto hábitats prioritarios, un 13% comprenden zonas anejas de la directiva de aves, un 8% se destinan a la conservación de flora protegida y un 6% se centra en la conservación de elementos culturales y/o etnológicos o variedades locales o en la conservación de prácticas tradicionales agrarias.

Lo que está claro es que la Custodia del Territorio, aunque se implanta muy lentamente, no está perdiendo impulso y se está recuperando nuevamente después que la crisis económica también se cebara en el recorrido ya hecho a lo largo de la primera década del siglo XXI en el archipiélago.

4.2. Elaboración de un atlas de la posidonia oceánica como complemento al decreto que la protege

Las medidas de protección de la posidonia oceánica en las Islas Baleares, son una demostración de la preocupación que sobre su conservación manifiestan las diferentes administraciones públicas y el mundo de la conservación (incluido el sector de la investigación científica). Al Decreto 25/2018 de 27 de julio, sobre la conservación de la Posidonia oceánica en las Illes Balears (BOIB de 28-07-2018), le han seguido toda una serie de medidas de gestión efectiva de su conservación.

Como establece el preámbulo del mencionado Decreto: «La Posidonia oceánica es una fanerógama marina endémica del mar Mediterráneo, de crecimiento muy lento y de una extraordinaria importancia biológica y ecológica, que forma extensas praderas en torno a las Illes Balears, con una superficie de más de 650 km². Se trata de la vegetación marina más extendida en fondos litorales entre 0 y 35 m de profundidad, llegando hasta los 43 m en el Parque Nacional Marítimo-terrestre del Archipiélago de Cabrera, con una dinámica biológica que incluye el

desprendimiento anual espontáneo de una gran parte de biomasa de hojas que se regeneran naturalmente.»

En la línea marcada por la normativa de protección y en aras de una mayor seguridad jurídica del marco de conservación de la Posidonia, se está elaborando un «Atlas submarino: cartografía de posidonia oceánica a las Islas Baleares». Este proyecto se está financiando con cargo al fondo del impuesto de turismo sostenible (ITS), más conocido como “ecotasa”. El atlas unificará y completará la cartografía existente hasta alcanzar la totalidad de las praderías de posidonia de las aguas baleares. El Atlas responde a una de las principales demandas del sector (por seguridad jurídica), desarrolla el Decreto de protección y se plantea como una herramienta de gran valor para el estudio científico de esta planta marina.

Para la confección de la cartografía se utilizan las ortofotografías más actuales disponibles. A su vez se ha realizado un análisis cartográfico gracias a la cual se han podido detectar las discrepancias que hay entre las diversas cartografías existentes.

Las carencias son especialmente claras en Mallorca. Por este motivo, el pasado día 2 de octubre, se inició la tercera fase, con la adquisición de un sonar de barrido lateral (SBL) con el cual se estudiará la distribución de las praderías de posidonia en la isla y se elaborará una nueva cartografía. Para ello se llevará a cabo un mapeo de todos los fondos entre 0-35 m de profundidad, excepto en aquellas zonas en que hay evidencias directas y fiables de que no existe el hábitat. En total, se calcula que las tareas abarcarán una superficie de 356 km².

En el resto de las islas, y dado que se dispone de cartografía completa y más detallada del suelo, será necesario hacer prospecciones para validar los resultados y en todo caso, completar aquellas zonas de mayor uso en las que sea necesario un mayor detalle, siempre entre las profundidades de 0 y 35 metros.

Una vez finalizada la cartografía, esta se publicará al Boletín Oficial de las Islas Baleares (BOIB) y se cargará, como capa georeferenciada, en la Infraestructura de Datos Espaciales de las Islas Baleares (IDEIB). De este modo la cartografía obtenida tendrá rango normativo y se anuncia que se desarrollará, a la vez, una

aplicación informática, disponible para móviles, que permitirá al usuario conocer si se encuentra en zona de fondeo permitido, lo que redundará en una seguridad jurídica mayor para los usuarios náuticos.

4.3. El Plan Forestal de las Islas Baleares 2015-2035

Suspendisse potenti. Vestibulum rhoncus. Ut rhoncus turpis a massa. Vivamus adipiscing vestibulum nunc. Maecenas vitae lorem. Donec mi. Donec justo quam, laoreet ut, fermentum at, blandit vitae, ligula. Vestibulum diam. Etiam ut velit nec lacus consectetur sodales. Integer accumsan. Maecenas eleifend vestibulum libero. Vestibulum metus ligula, volutpat vitae, feugiat at, blandit quis, lorem. Vestibulum ante ipsum primis in faucibus orci luctus et ultrices posuere cubilia Curae.

4.4. Economía circular y ecotasa

La aplicación de los fondos procedentes del Impuesto de turismo sostenible (ITS) se realiza mediante planes anuales, conforme a lo que dispone la Ley 2/2016, de 30 de marzo, del impuesto sobre estancias turísticas en las Illes Balears y de medidas de impulso del turismo sostenible y el Decreto 35/2016, de 23 de junio, por el que se desarrolla la Ley del impuesto sobre estancias turísticas en las Illes Balears y de medidas del impulso del turismo sostenible.

En la convocatoria vigente se ha abierto una línea destinada al fomento de la economía circular, lo que ha propiciado que hayan sido seleccionados catorce proyectos en la mencionada convocatoria de subvenciones públicas para impulsar la economía social y circular, gestionar de manera sostenible los residuos turísticos y crear lugares de trabajo para personas con riesgo de exclusión. Esta línea de ayudas está dotada con 700.000 €, que aporta el fondo del impuesto de turismo sostenible (ITS).

La convocatoria estaba dividida en cuatro categorías. En la primera, «Reutilización de productos (REUT)», se han aceptado cinco proyectos. Entre los seleccionados hay una planta piloto de procesamiento de frutas y vegetales de proximidad (km 0) y un proyecto de reutilización del residuo textil producido en Menorca como herramienta de inserción sociolaboral. En la categoría «Preparación para la reutilización de residuos (PREP)» se han presentado cinco

proyectos. Entre estos, hay un proyecto piloto de medidas de gestión medioambiental y economía circular al aeropuerto de Palma y un proyecto de gestión sostenible del residuo textil generado por la industria turística de las Islas Baleares. En la categoría «Compostaje y otros procesos de transformación biológica (COMP)» han concurrido tres proyectos. Y, finalmente, en la categoría «Regeneración y reciclaje de óleos y grasas comestibles usadas (REGEN)» solo se ha presentado un proyecto, que ha sido seleccionado.

Dos de los catorce proyectos han conseguido 150.000 €, la cantidad máxima que preveía la convocatoria: la puesta en marcha de una planta de envases retornables y un proyecto de compostaje generado de la fracción orgánica de los hoteles para el uso en agricultura ecológica.

Sumari: 1. Introducció. 2. Activitat legislativa i normativa. 2.1. Inici dels tràmits per a la redacció d'un text refós de la Llei d'Avaluació Ambiental de les Illes Balears. 2.2. Revisió del Pla Hidrològic de les Illes Balears 2021-2027. 3. Espais naturals 3.1. Ampliació del parc natural de Llevant 3.2. Procés participatiu per als LIC de Llevant 3.3. Declaració de noves ZEC 4. Altres polítiques ambientals. 4.1. Segueix l'impuls les propostes de la Iniciativa de Custòdia del Territori de les Illes Balears. 4.2. Elaboració d'un atlas de la posidònia oceànica com a complement al decret que la protegeix. 4.3. Economia circular i ecotaxa.

1. INTRODUCCIÓ

En aquest segon semestre de 2019, la crònica de dret i polítiques ambientals ve llastada per l'aturada que han patit les administracions públiques i el Parlament arran de les eleccions autonòmiques i locals del maig passat. Així, a diferència del que vam recollir en les dues cròniques anteriors, en les quals l'activitat normativa havia estat abundant, en l'actual recopilació amb prou feines disposem de material destacable.

No obstant això, el més notable és la proposta de text refós de la legislació d'avaluació ambiental que promou el Govern de les Illes amb la finalitat de donar compliment a sengles sentències del Tribunal constitucional i algunes disfuncions derivades de normativa sobrevinguda que afectava el text original de la Llei de 2016.

En segon lloc, la revisió del Pla Hidrològic de les Illes Balears ocupa també un espai destacable, en un marc en el qual els objectius de les Directives europees en la matèria imposen una reacció ràpida per evitar futures sancions a l'estat membre.

La resta de la crònica se centra en diferents accions de conservació de la naturalesa, destacant l'ampliació del Parc natural de la península del Llevant de Mallorca i la instauració de noves ZEC, en aplicació de la Directiva 92/43/CEE del Consell, de 21 de maig de 1992, relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la flora i la fauna silvestres (Directiva d'hàbitats) i de la Directiva 2009/147/CE del Parlament Europeu i del Consell, de 30 de novembre de 2009, relativa a la conservació de les aus silvestres (Directiva d'aus).

Finalment relatarem altres notícies relacionades amb diferents polítiques ambientals relacionades amb la conservació dels fons marins o l'aplicació de l'Impost de turisme sostenible.

2. ACTIVITAT LEGISLATIVA I NORMATIVA

2.1. Inici dels tràmits per a la redacció d'un text refós de la Llei d'Avaluació Ambiental de les Illes Balears

La Llei 12/2016, de 17 d'agost, d'Avaluació Ambiental de les Illes Balears, es va aprovar al seu dia com a norma eminentment procedimental i de caràcter addicional de la Llei 21/2013, de 9 de desembre, d'Avaluació Ambiental (bàsica), que al seu torn es va adoptar en transposició de la Directiva 2001/42/CE, de 27 de juny, sobre avaluació de les repercussions de determinats plans i programes en el medi ambient, i de la Directiva 2011/92/UE, de 13 de desembre, d'avaluació de les repercussions de determinats projectes públics i privats sobre el medi ambient.

Aquesta iniciativa de text refós emana de la Disposició final tercera de la Llei 9/2018, de 31 de juliol, per la qual es modifica la Llei 12/2016, de 17 d'agost, d'avaluació ambiental de les Illes Balears. A més, la proposta també recull i executa el contingut de la molt recent Sentència 113/2019 del Tribunal Constitucional dictada el 3 d'octubre de 2019, que resol el recurs d'inconstitucionalitat 2882-2019 interposat pel president del Govern respecte dels apartats tercer i sisè de l'article únic de la Llei 9/2018, de 31 de juliol, per la qual es modifica la Llei 12/2016, de 17 d'agost, d'avaluació ambiental de les Illes Balears.

Aquesta sentència discuteix competències autonòmiques sobre medi ambient i avaluació ambiental, seguint la nul·litat del precepte autonòmic que sotmet a avaluació ambiental estratègica ordinària els plans i programes aprovats pel Consell de Ministres; interpretació discrepant amb la referència genèrica a les administracions públiques en la delimitació de l'àmbit d'aplicació de les avaluacions ambientals.

També en el seu moment la Llei de 2016 va ser objecte d'impugnació davant del Tribunal Constitucional el que va conduir, a conseqüència de l'esmentada impugnació, a l'acord de la Comissió Bilateral de Cooperació Administració General de l'Estat–Comunitat Autònoma de les Illes Balears, acord que va ser publicat al Butlletí Oficial de les Illes Balears (BOIB) de dia 22 de juny de 2017, i al Butlletí Oficial de l'Estat (BOE) del mateix dia, que obligava a l'aplicabilitat

íntegra dels annexos de la Llei 21/2013. D'altra banda, es va dictar la Sentència del Tribunal Constitucional 109/2017 (BOE de 13 d'octubre del mateix any) que va anul·lar determinats preceptes de la Llei sobre els quals no s'havia arribat a cap acord mitjançant la Comissió Bilateral. Tot això fa necessària una reforma dels textos vigents en execució de l'estipulat en seu constitucional.

Per una altra part es feia necessària l'adaptació de la legislació autonòmica al contingut de la Directiva 2014/52/UE del Parlament Europeu i del Consell, de 16 d'abril, i és que, malgrat que la major part dels seus objectius ja es van incloure en la Llei 12/2016, encara van quedar alguns aspectes pendents de transposició.

També es justifica la redacció del text refós en la finalitat de modificar aspectes de la Llei que la pràctica diària havia posat en relleu com a disfuncions a corregir. Va ser amb aquesta finalitat que es va promulgar la Llei 9/2018 de modificació de la Llei 12/2016, de 17 d'agost d'Avaluació ambiental. Com ja hem esmentat aquesta Llei de modificació també va ser objecte d'impugnació davant del Tribunal Constitucional donant lloc a l'assenyalada Sentència del TC de dia 3 d'octubre de 2019 que va apreciar parcialment el recurs en anul·lar l'incís que deia: «...del Consell de Ministres» inclòs en l'apartat primer de l'article 9.4 de la Llei segons la redacció donada per la Llei 9/2018, el que determinava la inclusió dels actes de l'administració de l'estat dins de l'àmbit de control i d'aplicació de la Llei autonòmica. Aquesta pràctica no és nova i ja ha estat intentada en d'altres tantes lleis de diferents comunitats autònomes que tampoc no han passat el filtre constitucional.

Així, mitjançant la disposició addicional tercera de la Llei 9/2018, que habilita al Consell de Govern per elaborar, abans del 31 de desembre de 2020, un Text refós de la Llei 12/2016, d'avaluació ambiental, amb les modificacions que es desprenen de les sentències del Tribunal Constitucional, dels acords de la Comissió Bilateral i de les disposicions contingudes en la Llei 9/2018 i en qualsevol altra norma de rang legal que siguin d'aplicació en matèria d'avaluació ambiental, amb la finalitat d'obtenir així un text únic que consolidi tota la normativa vigent en la matèria a les Illes Balears.

Per tot això s'ha considerat oportuna l'elaboració del Text refós i la seva tramitació en fase d'audiència i informació pública com a futur Decret Legislatiu

que permetrà a l'operador jurídic disposar d'un text únic que integrarà les disposicions aplicables en la matèria amb les modificacions legislatives i els pronunciaments del Tribunal Constitucional.

2.2. Revisió del Pla Hidrològic de les Illes Balears 2021-2027.

Històricament la planificació hidrològica sol acumular retards i desfasaments notables en la seva programació i execució. En el cas del Pla Hidrològic de les Illes Balears vigent, que comprèn el període de 2015 a 2021, aquest ja es va aprovar amb significatiu retard, disfunció que es va accentuar quan la passada legislatura es va rebre un requeriment de la comissió Europea en el qual es feien constar les deficiències que arrossegava el document i s'amenaçava amb sancions. D'acord amb la normativa vigent, el Pla Hidrològic s'ha de revisar cada sis anys i, al cap de poc de ser aprovada una modificació per adequar-lo a dret comunitari, ha arribat el moment de procedir a la seva revisió per al període 2021-2027, revisió que ha d'haver finalitzat a finals de 2021. Així amb prou feines, set mesos després que el Consell de Ministres aprovés definitivament la revisió 2015-2021, han de ser publicats els nous documents inicials per al període de la seva revisió. Aquesta documentació ja ha estat elaborada i comprèn el programa, el calendari, l'estudi general de la demarcació i les fórmules de consulta que se sotmetran, a exposició pública durant sis mesos (comptats des de l'última setmana d'octubre de 2019).

Com es pot comprovar amb la consulta de la documentació feta pública, aquesta revisió incorpora dades actualitzades del seguiment ecològic de les masses d'aigua que no s'havien revisat des de 2010. Els controls sistemàtics van ser recuperats la legislatura passada en aplicació d'una filosofia de planificació dinàmica, en un procés de control continu que permet conèixer la situació a tota hora i reaccionar en conseqüència.

Quant al contingut de l'estudi general de la demarcació, s'ha avaluat en el mateix l'estat de les aigües, així com les pressions principals, els impactes més importants i els riscos als quals ens enfrontem. Els documents inicials inclouen una anàlisi econòmica dels usos d'aigua que incorpora els càlculs de la recuperació de costos. La documentació aportada posa de manifest que, en general, des de la revisió del Pla Hidrològic vigent, es detecta una petita millora

del 4% de la recuperació de costos relacionada amb un canvi de metodologia, consistent a ampliar el temps de vida útil de les infraestructures hidràuliques i també per un augment de l'ús d'aigua dessalinitzada, que té una recuperació de costos important.

Quant a l'estat de les masses d'aigua subterrània, l'anàlisi de les dades permet percebre una lleugera millora respecte de l'última revisió. Així, hi ha 41 masses en bon estat, mentre que en l'última revisió n'hi havia 37. En general, les masses en mal estat es troben relacionades amb processos de sobreexplotació i salinització (especialment a les zones costaneres) o amb la presència de nitrats de diversos orígens (sobretot a les zones d'interior). L'estat ecològic de les masses superficials, en canvi, empitjora, malgrat que, en alguns casos es pot deure a un canvi de la metodologia de mesurament que es fa servir. En conjunt, es pot afirmar que hi ha un empitjorament de l'estat ecològic d'algunes masses relacionat amb la pressió humana des dels últims estudis realitzats que daten dels anys 2006 a 2010.

De la documentació exposada es desprèn que, una vegada determinats les pressions i els estats de les masses, i una vegada s'han avaluat les pressions entre impactes i pressions, es determina que l'impacte més important sobre les masses superficials és causat per la presència de nutrients, la qual cosa es vincula al fet de l'existència de depuradores i d'activitat agrícola pròximes. No es descarta que alguns d'aquests efectes estiguin també relacionats amb el transport (bàsicament, el marítim). D'altra banda, amb relació a les aigües subterrànies, es comprova que l'impacte més important és la intrusió marina.

També es destaca en la documentació que l'aigua servida s'ha incrementat un 6,5%, contràriament a l'ús d'aigua subterrània que ha disminuït un 9%. Quant a l'ús d'aigua dessalinitzada, aquest s'ha incrementat un 35%.

La planificació hidrològica també haurà d'incorporar la variable del canvi climàtic, tal com preveu la Llei 10/2019, de 22 de febrer, de canvi climàtic i transició energètica.

Igualment com es desprèn de la consulta documental, la revisió del Pla Hidrològic inclou un programa de participació pública, la convocatòria de les Junes Insulars d'Aigües i el Consell Balear de l'Aigua. També, se celebraran tallers i jornades

de participació amb la finalitat de maximitzar sensibilització davant del problema que suposa la gestió de l'aigua en un sistema insular com les Balears.

3. ESPAIS NATURALS

3.1. Ampliació del parc natural de Llevant

El Consell de Govern de 12 d'abril de 2019 va acordar iniciar l'ampliació del Parc Natural de la Península de Llevant i va ordenar iniciar el procediment d'elaboració del Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals (PORN) d'aquest espai. En compliment de l'apartat primer de l'esmentat acord, s'ha publicat l'estudi de valors ambientals, etnològics i d'altres tipus, així com el plànol de l'àmbit de la proposta ampliada, tot això en el marc dels processos participatius previstos en la legislació d'espais naturals.

Aquesta nova proposta d'ampliació eleva fins a 16.855 Ha la superfície del Parc Natural, que actualment és de 1.658 ha després de les retallades sofertes el 2003 respecte de la proposta de delimitació original del Parc Natural realitzada pel Decret 127/2001, de 9 de novembre. En aquest cas la primera delimitació del Parc Natural va tenir una extensió de 21.507 Ha de les quals 16.232 Ha eren terrestres i 5.275 Ha eren marines. Ara, d'aquestes 16.855 Ha, 10.960 Ha seran terrestres i 5.895 Ha, ho seran marines, pel que no s'arriba a restablir la seva superfície original.

L'àmbit territorial de la proposta d'ampliació inclou la part terrestre del Lloc d'Importància Comunitària (LIC) i la Zona d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA) denominada "Muntanyes d'Artà". També incorpora la Reserva Natural del Cap Ferrutx i les finques públiques Es Racó, Sa Duaia i Els Canons. L'ampliació conté també la part del LIC de Na Borges, situada al nord de la carretera d'Alcúdia a Artà; la finca pública de Son Real, que forma part de la ZEPA de Son Real, i la part autonòmica de la Reserva Marina de Llevant, que inclou una porció de l'àmbit marí del LIC denominat Badies de Pollença i Alcúdia.

Tal com es recull en la proposta d'ampliació del Parc Natural, la península del Llevant de Mallorca constitueix un dels espais naturals més singulars i interessants de les Illes Balears a causa de la presència d'una gran diversitat d'hàbitats en un espai relativament petit, on conflueixen una zona muntanyosa i

costanera amb nombrosos endemismes botànics i amb un important patrimoni etnològic. Es troben també nombrosos hàbitats mediterranis, com ara alzinars, ullastrars, pinedes, penya-segats marins, sistemes de dunes i zones humides associades a torrents i a l'entorn marí. Tot això, combinat amb els extensos ecosistemes agraris creats per l'activitat agrícola tradicional al llarg dels segles, configura una bona representació de la costa mallorquina, la muntanya balear i el manteniment de les activitats tradicionals de l'illa. Quant a la fauna, presenta una riquesa igualment excepcional i del màxim interès científic, així com un patrimoni cultural i històric de gran valor.

Al llarg del mes de juliol de l'any 2018 es va dur a terme un procés de participació per elaborar la proposta d'ampliació, i en aquest cas el 84% dels participants en l'esmentat procés va donar el seu suport.

En aplicació de les previsions de l'article 8 de la Llei 5/2005, de 26 de maig, per a la conservació dels espais de rellevància ambiental de les Illes Balears (LECO), l'inici formal d'aquest procediment implica la prohibició de realitzar actuacions que puguin comportar una transformació sensible de la realitat física i biològica, sempre que amb això es pogués impossibilitar o dificultar de manera important la consecució dels objectius del Pla. També, fins a l'aprovació d'aquest, no es pot atorgar cap autorització, llicència o concessió que habiliti per dur a terme actes de transformació sensible de la realitat física o biològica sense un informe favorable de l'Administració ambiental.

Amb aquesta iniciativa, les Illes Balears recuperen un espai natural de gran valor que mai no hauria d'haver patit la seva gairebé desaparició dins de la xarxa autonòmica d'espais protegits.

3.2. Procés participatiu per als LIC de Llevant

El Govern de les Illes Balears ha ordenat instruir un procés participatiu previ a la redacció del Pla de Gestió de set LIC de la costa del Llevant de Mallorca. Així, a través de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat s'ha iniciat un tràmit de consulta pública prèvia a la redacció del Pla de Gestió Xarxa Natura 2000 de l'esmentada Costa del Llevant de Mallorca, conforme a la qual cosa disposa la legislació de procediment administratiu per a la redacció de plans o disposicions de caràcter general. Es tracta en aquest cas d'un procés participatiu a través del

qual el Govern vol conèixer l'opinió de la ciutadania amb caràcter previ a la redacció del text i la posterior exposició pública de la proposta, consulta que té com a destinatàries totes les persones i organitzacions que puguin estar interessades a fer aportacions a la proposta genèrica.

Com estableix l'article 38 de la Llei 5/2005, de 26 de maig, per a la conservació dels espais de rellevància ambiental de les Illes Balears (LECO), el Pla s'aprovarà per Decret del Govern de les Illes Balears i serà l'instrument de gestió per als esmentats espais protegits de la Xarxa Natura 2000 següents: Cap Vermell (LIC i ZEPA), Costa de Llevant (LIC), Punta de n'Amer (LIC), Cales de Manacor (LIC), Àrea Marina de la Costa de Llevant (LIC), Portocolom (LIC) i Punta d'en Ras (LIC).

Al seu torn, l'aprovació d'aquest Pla de Gestió comuna permetrà la declaració de tots aquests espais com a zones d'especial conservació (ZEC), tal com exigeix la Directiva 92/43/CEE del Consell, de 21 de maig de 1992, relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres. L'objectiu, per tant, és definir els objectius i mesures apropiades per garantir la conservació en un estat favorable. Per a això, s'analitzaran els principals usos que es donen al territori i es comprovarà l'estat de conservació dels elements que van justificar la declaració d'aquests espais com a Xarxa Natura 2000. D'aquesta manera, es podran determinar les mesures de gestió necessàries per garantir la conservació dels hàbitats i espècies que es troben presents en tals LIC i ZEPA. Tal com estableix la LECO, les zones especials de conservació i les zones d'especial protecció per a les aus declarades a les Illes Balears s'integren a la xarxa ecològica europea 'Natura 2000'.

Igualment, el Pla inclou espais marins, maritimoterrestres i terrestres, la qual cosa és possible, en gran manera, pel fet que el Ministeri per a la Transició Ecològica hagi reconegut la continuïtat ecològica dels futurs ZEC de l'àrea Marina Costa de Llevant i la part terrestre de la Costa de Llevant. També s'ha de destacar que els set LIC es troben en una zona de gran valor ambiental amb una gran diversitat d'hàbitats d'interès comunitari, com per exemple praderes de fanerògames marines (praderes de posidònia i Cymodocea), hàbitats de dunes, coves i diferents tipus de formacions forestals. A més, també destaca la presència de diferents espècies protegides, com per exemple el falcó marí, el

corb marí, la baldriga balear, la baldriga cendrosa, el dofí mular o la tortuga marina.

Al seu torn, el Pla haurà de resoldre, entre altres qüestions, la problemàtica dels ancoratges recreatius a la zona de Portocolom o la regulació d'accessos determinats enclavaments terrestres com la Punta de n'Amer. També haurà de promoure la regeneració natural dels hàbitats de dunes en zones com a Cala Varques.

La declaració d'aquestes zones té com a objecte contribuir a garantir la biodiversitat al marc europeu mitjançant la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres existents al territori de les Illes Balears d'acord amb la normativa comunitària, tenint en compte, alhora, les exigències econòmiques, socials i culturals així com les particularitats de les Illes Balears.

3.3. Declaració de noves ZEC

Les zones especials de conservació (ZEC) són els espais delimitats expressament amb la finalitat de garantir el manteniment o, si és el cas, el restabliment en un estat de conservació favorable, dels tipus d'hàbitats naturals d'interès comunitari i dels hàbitats de les espècies d'interès comunitari, establerts d'acord amb la normativa europea. La Xarxa Ecològica Europea Natura 2000 s'ha configurat en aplicació de la Directiva 92/43/CEE del Consell, de 21 de maig de 1992, relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la flora i la fauna silvestres (Directiva d'hàbitats) i de la Directiva 2009/147/CE del Parlament Europeu i del Consell, de 30 de novembre de 2009, relativa a la conservació de les aus silvestres (Directiva d'aus), ambdues traslladades a l'ordenació jurídica espanyola mitjançant la Llei 42/2007, de 13 de desembre, del patrimoni natural i de la biodiversitat.

Al seu torn, la Xarxa Natura 2000 està formada pels llocs d'importància comunitària (LIC), per les zones especials de conservació (ZEC) i per les zones d'especial protecció per a les aus (ZEPA), i té com a finalitat garantir l'estat de conservació favorable dels tipus d'hàbitats naturals i dels hàbitats de les espècies pels quals aquests espais esmentats s'han inclòs a la Xarxa Natura 2000.

La Llei 5/2005, de 26 de maig, per a la conservació dels espais de rellevància ambiental de les Illes Balears (LECO), n'assigna al Consell de Govern de la Comunitat Autònoma, mitjançant acord, la responsabilitat de declaració com a zones especials de conservació dels llocs d'importància comunitària que hagin estat seleccionats i designat per la Comissió Europea, seguint el procediment que estableix l'article 9 de l'esmentada LECO.

Així, al Butlletí Oficial de les Illes Balears de 28 de maig de 2019 (núm. 71) s'ha publicat l'Acord del Consell de Govern de 24 de maig de 2019 pel qual es declaren ZEC els llocs d'importància comunitària següents: ES5310015 Puig de Sant Martí, ES5310029 Na Borges, ES5310101 Randa i ES5310102 Xorrigo, en haver-se aprovat, en la mateixa sessió i mitjançant el Decret 44/2019, el Pla de Gestió Natura 2000 de barrancs i muntanyes de Mallorca.

D'acord amb els articles 4 i 6 de la Directiva d'hàbitats, i 44 i 45 de la Llei 42/2007, les comunitats autònomes, previ tràmit d'informació pública, han de declarar ZEC els LIC, a més de les ZEPA, en l'àmbit territorial propi, i fixar les mesures de conservació necessàries que responguin a les exigències ecològiques dels tipus d'hàbitats naturals i de les espècies d'interès comunitari presents en aquestes àrees. Les mesures de conservació es materialitzen a través dels plans o els instruments de gestió adequats i les mesures reglamentàries, administratives o contractuals apropiades. La declaració de les ZEC s'ha d'aprovar com més aviat millor i, com a màxim, en un termini de sis anys des de l'adopció de la llista inicial de LIC per a la regió biogeogràfica mediterrània.

D'acord amb l'article 38.3 de la LECO, els plans o els instruments de gestió de les ZEC s'han d'aprovar mitjançant un decret del Govern de les Illes Balears. En l'elaboració del Pla de Gestió s'han seguit les directrius de conservació de la Xarxa Natura 2000 a Espanya, aprovades per l'Acord de la Conferència Sectorial de Medi Ambient de 13 de juliol de 2011, que recull la Resolució de 21 de setembre de 2011 de la Secretaria d'Estat de Canvi Climàtic (BOE núm. 244, de 10 d'octubre de 2011) per la qual es publiquen els Acords de la Conferència Sectorial de Medi Ambient en matèria de patrimoni natural i biodiversitat.

Prèviament s'ha dut a terme un procés de participació pública en el qual l'esborrany del Pla de Gestió Natura 2000 de Barrancs i Muntanyes de Mallorca

s'ha sotmès a l'audiència dels titulars de drets i interessos legítims mitjançant les associacions i les entitats representatives, les associacions amb objectius de conservació ambiental i la ciutadania possiblement interessada. També s'ha obert un període de participació amb la resta de conselleries i amb les administracions competents en ordenació del territori i urbanística, els ajuntaments afectats i els consells insulars. Al seu torn, el Pla de Gestió Natura 2000 de Barrancs i Muntanyes de Mallorca s'ha sotmès a informació pública durant un període d'un mes, segons es va anunciar en el BOIB núm. 95, de 3 d'agost de 2017; al tauler d'anuncis de les administracions locals afectades, i a dos diaris de l'illa de Mallorca.

Amb aquest acord s'amplia la delimitació de ZEC a les Illes Balears, situant l'arxipèlag entre les regions que més territori aporta a la Xarxa Natura 2000.

4. ALTRES POLÍTQUES AMBIENTALS

4.1. Segueix l'impuls les propostes de la Iniciativa de Custòdia del Territori de les Illes Balears

En el marc de la presentació del catàleg o inventari d'iniciatives de Custòdia del Territori a les Illes Balears, realitzat per l'organització Iniciativa de Custòdia del Territori de les Illes Balears (ICTIB), s'ha comprovat l'evolució d'aquesta institució de conservació privada a l'arxipèlag. L'elaboració de l'inventari persegueix donar a conèixer l'estratègia de la custòdia del territori, definint l'eina i el seu potencial, i proporcionar una visió del paper de l'administració com a suport essencial a les iniciatives de custòdia, així com els instruments legals, visibilitat, ajuts, compensacions, etcètera. L'informe posa de manifest que la custòdia del territori a l'àmbit de les Illes Balears es presenta com un element indispensable quant a la conservació i la gestió dels espais naturals protegits.

Una de les línies de treball de l'ICTIB és intentar implicar el personal de l'administració en la corresponsabilitat de la conservació del nostre entorn. Es tracta de sumar esforços i crear sinergies entre la societat civil i l'administració. La línia principal continua sent incorporar iniciatives privades en la conservació voluntària.

Quant al balanç presentat es van aportar les dades de l'evolució de la institució de la Custòdia. Actualment hi ha 108 acords, 44 dels quals s'han desenvolupat en espais protegits totalment o parcialment, amb 19 entitats i això suposa una superfície total en custòdia de 9.919,59 hectàrees de totes les illes, una quantitat de territori que podria incrementar-se en els anys vinents amb l'impuls de les administracions i institucions.

En general, la valoració de l'inventari és molt positiva, i es destaca el fet que el 95% de les accions es desenvolupen dins de propietats privades el que marca una tendència en el compromís dels operadors privats a favor de la conservació dels espais naturals protegits. També es desprèn de l'inventari que en l'última legislatura s'ha reprès un suport manifest cap a les iniciatives de custòdia del territori. La valoració que pot extreure's d'aquestes experiències són esperançadores i positives. Així, la custòdia del territori en l'àmbit de les Illes Balears s'està conformant com un element indispensable quant a la conservació i la gestió de la naturalesa.

Segons recull l'inventari, les dades per percentatges quant als acords adoptats, indiquen que el 27% dels mateixos estan relacionats amb els hàbitats d'interès comunitari, un 23% se centren en el valor paisatgístic, un 17% tenen com a objecte hàbitats prioritaris, un 13% compren zones annexes de la directiva d'aus, un 8% es destinen a la conservació de flora protegida i un 6% se centra en la conservació d'elements culturals i/o etnològics o varietats locals o en la conservació de pràctiques tradicionals agràries.

El que està clar és que la Custòdia del Territori, encara que s'implanta molt lentament, no està perdent impuls i s'està recuperant novament després que la crisi econòmica també s'encebés al recorregut ja fet al llarg de la primera dècada del segle XXI a l'arxipèlag.

4.2. Elaboració d'un atlas de la posidònia oceànica com a complement al decret que la protegeix

Les mesures de protecció de la posidònia oceànica a les Illes Balears, són una demostració de la preocupació que sobre la seva conservació manifesten les diferents administracions públiques i el món de la conservació (inclòs el sector de la investigació científica). El Decret 25/2018 de 27 de juliol, sobre la

conservació de la Posidònia oceànica en les Illes Balears (BOIB de 28-07-2018), l'ha seguit tota una sèrie de mesures de gestió efectiva de la seva conservació.

Com estableix el preàmbul de l'esmentat Decret: «La Posidònia oceànica és una fanerògama marina endèmica del mar Mediterrani, de creixement molt lent i d'una extraordinària importància biològica i ecològica, que forma extenses prades entorn de les Illes Balears, amb una superfície de més de 650 km². Es tracta de la vegetació marina més estesa en fons litorals entre 0 i 35 m de profunditat, arribant fins als 43 m al Parc Nacional Maritimoterrestre de l'Arxipèlag de Cabrera, amb una dinàmica biològica que inclou el despreniment anual espontani d'una gran part de biomassa de fulles que es regeneren naturalment.»

En la línia marcada per la normativa de protecció i amb la finalitat d'assolir una seguretat jurídica més gran del marc de conservació de la Posidònia, s'està elaborant un «Atles submarí: cartografia de posidònia oceànica a les Illes Balears». Aquest projecte s'està finançant amb càrrec al fons de l'impost de turisme sostenible (ITS), més conegut com a "ecotaxa". L'atles unificarà i completarà la cartografia existent fins a assolir la totalitat de les praderes de posidònia de les aigües balears. L'Atles respon a una de les principals demandes del sector (per seguretat jurídica), desenvolupa el Decret de protecció i es planteja com una eina de gran valor per a l'estudi científic d'aquesta planta marina.

Per a la confecció de la cartografia s'utilitzen les ortofotografies més actuals disponibles. Al seu torn s'ha realitzat una anàlisi cartogràfica gràcies a la qual s'han pogut detectar les discrepàncies que hi ha entre les diverses cartografies existents.

Les mancances són especialment clares a Mallorca. Per aquesta raó, el passat dia 2 d'octubre, es va iniciar la tercera fase, amb l'adquisició d'un sonar d'escombrada lateral (SBL) amb el qual s'estudiarà la distribució de les praderes de posidònia a l'illa i s'elaborarà una nova cartografia. Per a això es durà a terme un mapatge de tots els fons entre 0-35 m de profunditat, excepte en aquelles zones en què hi ha evidències directes i fiables que no existeix l'hàbitat. En total, es calcula que les tasques inclouran una superfície de 356 km².

En la resta de les illes, i ja que es disposa de cartografia completa i més detallada del terra, serà necessari fer prospeccions per validar els resultats i en tot cas, completar aquelles zones de més ús en les quals sigui necessari un detall més gran, sempre entre les profunditats de 0 i 35 metres.

Una vegada finalitzada la cartografia, aquesta es publicarà al Butlletí Oficial de les Illes Balears (BOIB) i es carregarà, com a capa georeferenciada, en la Infraestructura de Dades Espacials de les Illes Balears (IDEIB). D'aquesta manera la cartografia obtinguda tindrà rang normatiu i s'anuncia que es desenvoluparà, alhora, una aplicació informàtica, disponible per a mòbils, que permetrà a l'usuari conèixer si es troba en zona d'ancoratge permès, la qual cosa redundarà en una seguretat jurídica major per als usuaris nàutics.

4.3. Economia circular i ecotaxa

L'aplicació dels fons procedents de l'Impost de turisme sostenible (ITS) es realitza mitjançant plans anuals, conforme a la qual cosa disposa la Llei 2/2016, de 30 de març, de l'impost sobre estades turístiques en les Illes Balears i de mesures d'impuls del turisme sostenible i el Decret 35/2016, de 23 de juny, pel qual es desplega la Llei de l'impost sobre estades turístiques en les Illes Balears i de mesures de l'impuls del turisme sostenible.

En la convocatòria vigent s'ha obert una línia destinada al foment de l'economia circular, la qual cosa ha propiciat que hagin estat seleccionats catorze projectes en l'esmentada convocatòria de subvencions públiques per impulsar l'economia social i circular, gestionar de manera sostenible els residus turístics i crear llocs de treball per a persones amb risc d'exclusió. Aquesta línia d'ajuts està dotada amb 700.000 €, que aporta el fons de l'impost de turisme sostenible (ITS).

La convocatòria estava dividida en quatre categories. En la primera «Reutilització de productes (REUT)», s'han acceptat cinc projectes. Entre els seleccionats hi ha una planta pilot de processament de fruites i vegetals de proximitat (km 0) i un projecte de reutilització del residu tèxtil produït a Menorca com a eina d'inserció sociolaboral. En la categoria «Preparació per a la reutilització de residus (PREP)» s'han presentat cinc projectes. Entre aquests, hi ha un projecte pilot de mesures de gestió mediambiental i economia circular a l'aeroport de Palma i un projecte de gestió sostenible del residu tèxtil generat per la indústria

turística de les Illes Balears. En la categoria «Compostatge i altres processos de transformació biològica (COMP)» s'han presentat tres projectes. I finalment en la categoria «Regeneració i reciclatge d'olis i greixos comestibles utilitzats (REGEN)» només s'ha presentat un projecte, que ha estat seleccionat.

Dos dels catorze projectes han aconseguit 150.000 €, la quantitat màxima que preveia la convocatòria: la posada en marxa d'una planta d'envasos retornables i un projecte de compostatge generat de la fracció orgànica dels hotels per a l'ús en agricultura ecològica.